

עזרא ח'

(1) משנה מסכת פרה פרק ג משנה ה

... ומי עשאם הראשונה עשה משה והשניה עשה עזרא וחמש מעזרא ואילך דברי רבי מאיר וחכ"א שבע מעזרא ואילך ומי עשאן שמעון הצדיק ויוחנן כהן גדול עשו שתיים שתיים אליהו עיני בן הקוף וחנמאל המצרי ושמעאל בן פיאבי עשו אחת אחת:

(2) תוספות יום טוב מסכת פרה פרק ג משנה ה

אליהו עיני ובס"א אליהו עיני - ושניהם נמצאים בכתובים בעזרא ח'. ובד"ה א' כ"ו כתיב אליהו עיני. ובעזרא י' תרי זימני ובד"ה א' ג"ז כתוב אליהו עיני. ועוד שלישית בנחמיה י"ב אליהו עיני ובד"ה א' ח' אליהו עיני:

(3) דעת סופרים עזרא ח-ז

ישעיה בן עתליה. עתליה היה שם מלכה מרשעת (מלכים ב' יא, א-טז). בכל זאת לא נמנעו מלקרוא בשמה לאחרים, אמנם כאן המדובר בגבר.

(4) תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף קטז עמוד א

מאי דכתיב: והדד שמע במצרים כי שכב דוד עם אבותיו וכי מת יואב שר הצבא? מפני מה בדוד נאמרה בו שכיבה, וביואב נאמרה בו מיתה? דוד שהניח בן - נאמרה בו שכיבה, יואב שלא הניח בן - נאמרה בו מיתה. ויואב לא הניח בן? והכתיב: מבני יואב עובדיה בן יחאל! אלא, דוד שהניח בן כמותו - נאמרה בו שכיבה, יואב שלא הניח בן כמותו - נאמרה בו מיתה.

4) Rav Schwab on Ezra and Nechemiah - 8:12

12. בן־הקטן - Son of Hakattan. An interesting name, "Mr. Klein."

(5) רש"י עזרא פרק ח פסוק יג

אחרונים - שהיו אחרונים ללכת אחרי עזרא:

(6) מלבי"ם עזרא פרק ח פסוק יג

אחרונים, שלא נשאר ממשפחה זו שום אדם בח"ל, שבפעם הראשון [ב' י"ג] יצאו מהם תרס"ו אנשים, והיוצאים עתה היו האחרונים שנשארו ממשפחה זו:

(7) תלמוד בבלי מסכת קידושין דף סט עמוד ב

כתיב: ואקבצם אל הנהר הבא על אחוה ונחנה שם ימים שלשה ואבינה בעם ובכהנים ומבני לוי לא מצאתי שם

(8) רש"י מסכת קידושין דף סט עמוד ב

ואבינה בעם - מי היה ומי לא היה ש"מ לא ידע עזרא מי עלה עמו ומי לא עלה עמו וסבור שהיו שם לויים כשרים ולא מצא ראויים לעבודה אלא מאותן שקצצו בהונות ידיהם בשיניהם ואמרו איך נשיר את שיר ה' וגו' במזמור על נהרות בבל (תהלים קלז) שאמר להם נבוכד נצר שירו לנו משיר ציון עמדו וקצצו בהונות ידיהם בשיניהם ואמרו לו איך נשיר את שיר ה' על אדמת נכר לא נשיר לא נאמר אלא איך נשיר אין לנו במה למשמש בנימי הכנורות מאותן עלו ומן הכשרים לא מצא לפי שהיו יושבים בבבל בשלוה והעולים בירושלים היו בעוני ובטורח המלאכה ובאימת כל סביבותיה והנך לוי דקתני מתניתין מהנך דלא חזו לעבודה היו.

(9) חידושי הריטב"א מסכת קידושין דף סט עמוד א

עשרה יוחסין עלו מבבל כהני לויי וישראל. קשיא ליה לרש"י ז"ל דהא ביסוד מעלה של עזרא כתיב ומבני לוי לא מצאתי שם והכא מניין לויים בכלל העולים, ותירץ דהני לויי היו מאותן הפסולים לעבודה שקצצו בהונות ידיהם כשאמרו להם שוביהם שירו לנו משיר ציון (תהילים קל"ז) כדאיתא בהגדה (ילקוט שם) אבל מן הכשרים לעבודה לא עלו אלא אחר כך, והיינו דכתיב ומבני לוי לא מצאתי שם כלומר מבני לוי הכשרים לעבודה, ולא נהירא שהרי נבנה הבית קודם שעלה עזרא והקריבו עליו קרבנות והיאך אפשר שלא היו שם לויים משוררים בפה ובכלי, והנכון שבמעלה ראשונה עלו שם מבני לוי כשרים אבל ביסוד המעלה של עזרא לא עלו והיינו דכתיב ומבני לוי לא מצאתי שם וכן מפורש במקראות.

(10) תלמוד בבלי מסכת יבמות דף פו עמוד ב

איתמר: מפני מה קנסו לויים במעשר? .. שלא עלו בימי עזרא... והכא בהא קמיפלגי, מר סבר: קנסא לעניים, ומר סבר: כהנים בימי טומאת עניים נינהו.

11) רש"י מסכת חולין דף קלא עמוד ב

בתר דקנסינהו עזרא - ביבמות (דף פו): אמר מפני מה קנסו לויים במעשר מפני שלא עלו בימי עזרא דכתיב ואבינה בעם ובכהנים ומבני לוי לא מצאתי שם אבל מקרא מפורש לא מצאתי שקנסם אבל דוגמא יש לדבר שכתוב בעזרא (נחמיה י) בסופו והיה הכהן בן אהרן עם הלויים במעשר הלויים למדנו שלא האמינום על תרומת מעשר ולא היו חולקין להן מעשר בגורן אלא (דקנסינהו) בפני הכהנים.

12) הגהות יעבץ מסכת יבמות דף פו עמוד ב

ואבינה וגו' ומבני לוי לא מצאתי וגו' ואשלחה [וגו'] ואצוה [וגו'] ואשימה בפיהם דברים וגו' ויביאו לנו וגו' מבני מחלי וגו'. למה ליה דטרח כולי האי הא הוה להו התם בא"י לויים טובא דסלקו להו עם זרובבל וישוע ב"י כדלעיל. והרי זה היה מעשה קודם עזרא. לכן בהכרח צריך למצוא פשר דבר כי בודאי עלו עם זרובבל לויים רבים מעצמם. אלא שאח"כ כשנתבטל הבנין חזרו זרובבל ורוב העולים עמו. לבבל. אמנם נשארו מעטים סתם בודאי שכך מפורש ג"כ בחנוכת הבית [עזרא ו] והקימו כהניא בפלגתהון ולויא במחלקתהון אלא שלא היו מספיקין. לכן בשנה האחרת שעלה עזרא וגלותו עמו כבר נודע לו זה שחזרו רבים מהלויים לבבל ושוב לא עלו. לכן חזר אחריהם והעלים עמו. ואותם הם שנקנסו מפני שלא עלו מעצמם. אבל הנשארים בא"י מגלות זרובבל ודאי לא נקנסו חלילה. נמצא היו שם ב' כתות לויים. לראשונים מהשבים עם הגולה ונשארו בא"י היו נותנים מעשר ולשניים שבאו עם עזרא לא נתנו

13) תלמוד בבלי מסכת עירובין דף סה עמוד א

אמר רבי אלעזר: הבא מן הדרך אל יתפלל שלשה ימים, שנאמר ואקבצם אל הנהר הבא אל אחוא ונחנה שם ימים שלשה ואבינה בעם וגו'.

14) חידושי הריטב"א מסכת עירובין דף סה עמוד א

והא דאמרינן כי הבא מן הדרך שלא יתפלל שלשה ימים. אמרי רבוותא ז"ל שלא נאמרו דברים אלו אלא בדורות ההם שהיה לבם נכון, אבל עכשיו בין כך ובין כך אין מתכוונין ומוטב שלא תתבטל התפלה.

15) Rav Schwab on Ezra and Nechemiah - 8:21

This small group of unarmed Jews, consisting of men, women, and children, carrying a great deal of gold and silver, traveling through hundreds of miles of open roads and fields, could have been a target for kidnappers, marauders, and highway robbers. Ezra therefore sought the protection of Heaven for a safe trip. This is probably the source for the recitation of Tefillas Haderech when we set out on a journey.

16) Rav Schwab on Ezra and Nechemiah - 8:22

When Ezra decided that the right time had come for a mass return to Eretz Yisrael from Bavel, he expected this to be the final stage of the Geulah, with Zerubavel eventually becoming Mashiach. After all, Yeshayahu HaNavi had prophesied that Koresh would be God's messenger to rebuild the Beis HaMikdash, and this actually happened. Furthermore, the navi Michah had prophesied that miracles would occur at the time of the final Geulah similar to those which had occurred at Yetzias Mitzrayim, As in the days of your exodus from the land of Egypt, I will show it miracles (Michah 7:15). So Ezra assured the king that Hashem would protect the Jews on their Geulah - journey back to Eretz Yisrael. However, as it turned out, this Aliyah did not develop into the final Geulah, because only approximately 1500 men, and their women and children, plus a contingent of Leviim - who had to be asked to come along - joined this Aliyah. Ezra was therefore embarrassed to ask for military protection for his pitifully small and vulnerable group of followers. Rather, he instituted a day of fasting and prayer to ask Hashem for protection during the trip. Had the Jews responded enthusiastically to Ezra's call to return to Eretz Yisrael, and had the vast majority of them joined him, this would have been the final Geulah. Neither military escort nor fasting for Divine protection would have been necessary on the mass return of the Jewish people to their homeland.

17) תלמוד בבלי מסכת תענית דף ח עמוד ב

מנלן דלא מצלינן אתרתי - דכתיב ונצומה ונבקשה מאלקינן על זאת, מכלל דאיכא אחריתי.

18) ספר חסידים (מרגליות) סימן שצו

כתיב (עזרא ח' כ"ה) ואשקולה להם את הכסף ואשקולה יתר וי"ו שהצדיקים שוקלים בויתרון ונותנין משלהם.

19) בראשית רבה (וילנא) פרשת חיי שרה פרשה נח סימן ז

הה"ד (משלי כח) נבהל להון איש רע עין ולא ידע כי חסר יבואנו, נבהל להון איש רע עין, זה עפרון שהכניס עין רע בממונו של צדיק, ולא ידע כי חסר יבואנו, שחסרתו התורה וא"ו

20) ש"ת דברי חיים אורח חיים חלק ב סימן טז

שוב הקשה מעלת כ"ת על בעל המאור ז"ל [פרק ר' ישמעאל ע"ז נ"ב ע"ב] שכתב דבאו בה פריצים היינו שיצא מהקדש שמעלו בה פריצי ישראל אבל כלי שרת שאין יוצא ממעילה נשאר בקדושה ומשום הכי נשאר הכלים בית המקדש בקדושה שאין מועלין בכלי שרת ואין יוצא לחולין והקשה על זה מעלת כ"ת דהא בנדרים [ס"ב ע"א] אמרינן ומה כלי קודש שנעשו חולין נענש עליהם בלשצר הרי שכלי מקדש נעשו חולין הרי ברייתא מפורש שלא כדברי בעל המאור ז"ל לכאורה הוא קושיא עצומהמו:

אולם אחרי העיון באמת דברי בעל המאור ז"ל נכונים ופשטא דקרא מסייע דהנה כתיב בעזרא (ח' כ"ח) שאמר לכהנים אתם קודש לה' והכלים קודש והכסף והזהב נדבה לה' אלקי אבותיכם עד כאן ובתוך כלי עזרא ה' המכתשת שמימי משה עיין תוס' שבועות דף י"ד משמע מזה דכלים קדושים קדושת הגוף וכמו הכהנים אך הכסף וזהב הוא רק נדבה לא גוף הקדושה וכן מפורש שם המצודות דוד ז"ל בפשטא דקרא וקשה הא הכלים יצאו לחולין והאיך קרא להם הכתוב כלים קדושים הא נתחללו ואי דהקדש מעתה זה אינו דהא הכלים לא נתקדשו רק בעבודתם והכא עדיין לא שבו לארץ ולא נעשו בהם עבודה והוי רק נדבה כמו כסף וזהב מזה נראה דהכלים נשארו בקדושתם הראשונה ולא יצאו כלל לחולין והנה להרמב"ן ז"ל [במלחמות שם] וסיעתו צריך לדחוק הכלים קדושים שהיו עליהם טרם החורבן קדושת הגוף אך זה דוחק ופשטא דקרא כדברי בעל המאור ז"ל:

21) Rav Schwab on Ezra and Nechemiah - 8:31

Enemies and waylayers. Some were our enemies for reasons of hatred, and some were merely opportunistic highwaymen lying in wait for their next victim. The Jews were saved from both. The phrase אויב ואורב על הדרך has been incorporated into our Tefillas Haderech, Travelers' Prayer

22) תלמוד בבלי מסכת הוריות דף ו עמוד א

אמר רבי יוסי: הבאים מהשבי הגולה הקריבו [עלות] לאלקי ישראל פרים שנים עשר וגו' הכל עולה, הכל עולה סלקא דעתך? אפשר שחטאת עולה? אלא הכל כעולה, מה עולה לא נאכלת, אף חטאת לא נאכלת; דתניא, רבי יהודה אומר: על עבודת כוכבים הביאום, ואמר רב יהודה אמר שמואל: על עבודת כוכבים שעשו בימי צדקיהו. בשלמא לרבי יהודה, משכחת לה להני שנים עשר חטאות - כגון דחטאו שנים עשר שבטים, דמיינתו שנים עשר שעירים, . . אלא לרבי מאיר דאמר: בית דין מביאין ולא צבור, שנים עשר היכי משכחת ליה? כגון דחטאו והדר חטאו והדר חטאו, עד תריסר זימני. והא מיייתי להו הנהו דחטאו: אמר רב פפא: כי גמירי חטאת שמתו בעליה במיתה - הני מילי ביחיד, אבל לא בצבור, לפי שאין מיתה בצבור. . . כתיב: כפר לעמך ישראל אשר פדית ה', ראוייה כפרה זו שתכפר על יוצאי מצרים, מדכתיב אשר פדית מי דמי? התם כולהו איתינון, מגו דמכפרה אחיים מכפרה נמי אמתים, אלא הכא מי הוו חיים? אין הכי נמי, דכתיב: ורבים מהכהנים והלויים וראשי האבות וגו'. ודלמא מועטיין הוו ולא רבים הוו! הכתיב: ואין העם מכירים קול תרועת השמחה לקול בכי העם [וגו'] והקול נשמע עד למרחוק. והא מזידין הוו! הוראת שעה היתה. הכי נמי מסתברא, דאי לא תימא הכי, אילים תשעים וששה כבשים שבעים ושבעה כנגד מי? אלא הוראת שעה היתה, הכא נמי הוראת שעה היתה.

23) רש"י מסכת הוריות דף ו עמוד א

והא מזידין הוו - דורו של צדקיהו ובני קטלא נינהו ולא בני קרבן נינהו והיכי מתכפרים בהנך חטאות. הוראת שעה היתה - דאף על גב דהוו מזידין הוו מתכפרים.

24) שושנים לדוד מסכת תענית פרק ז משנה ח

כתיב כי באחד לחודש הראשון הוא יסוד המעלה מבבל ובאחד לחודש החמישי בא אל ירושלם וכו', וזהו ראש חודש אב, וכתיב בתריה ונבוא ירושלים ואהי שם ימים שלשה וביום הרביעי נשקל הכסף וכו', וברביעי התחילו להקריב קרבנות דכתיב הקריבו עולות לאלקי ישראל פרים שנים עשר על כל ישראל וכו', ומסתמא עשו דוגמא דחנוכת המשכן פר אחד בכל יום, נמצא יום האחרון ט"ו באב. אחר זמן רב ראיתי למהרש"א ז"ל בחדושי אגדות שלו שהרגיש בקושי דברי הר"ב ורצה לפרש דלעולם אט"ו באב קאי, וכלומר דטעמי השמחה שבו תלויים בבנין הבית ע"ש.